

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ
СОЛОМ'ЯНСЬКОЇУ М.КИЄВІ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ**

**Методичні матеріали
Гончаренка Олександра Миколайовича
художнього керівника народного художнього
колективу шоу-групи «Альтана»
на підтвердження педагогічного звання
«Керівник гуртка-методист»
на тему:
«СИСТЕМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З
КЕРІВНИКАМИ ДИТЯЧИХ ЕСТРАДНИХ
АНСАМБЛІВ»**

м.Київ 2026

СИСТЕМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З КЕРІВНИКАМИ ДИТЯЧИХ ЕСТРАДНИХ АНСАМБЛІВ

Анотація

У статті розглядаються сучасні підходи до вдосконалення методичної майстерності педагогів, які працюють з дитячими естрадними колективами. Висвітлюються питання формування виконавської культури, розвитку творчої індивідуальності вихованців та ефективної педагогічної взаємодії у процесі музичного навчання. Автор підкреслює важливість використання інноваційних методів, інтегрованих занять і сучасних технологій у позашкільній освіті. Розкрито практичні аспекти організації навчально-творчого процесу та шляхи підвищення професійної компетентності керівників гуртів.

Ключові слова: *естрадне мистецтво, ансамблеве виконавство, педагогічна взаємодія, методична компетентність, позашкільна освіта, інноваційні технології, творча самореалізація.*

Процеси розвитку українського суспільства, демократизації і національного відродження викликають значні зміни в житті українського народу, оновлення всіх сфер його діяльності. Критично засвоюючи світовий досвід навчання і виховання, сучасна педагогіка прагне знайти таке співвідношення традиційних і новаторських підходів до особистості, яке б сприяло організації освітнього процесу на принципах гуманності та демократичності, коли і педагоги, і вихованці стають активними учасниками педагогічного процесу. Такі спроби здійснюються і в музичній педагогіці.

Водночас є ще багато проблем, які належним чином не досліджені, зокрема, проблема вдосконалення підготовки музикантів дитячих естрадних музичних ансамблів і особливо – формування їх виконавської майстерності.

Оскільки естрадна інструментальна і вокальна музика – явище надзвичайно динамічне, що активно розвивається, видозмінюється, професійна підготовка естрадних музикантів характеризується власною специфікою.

У навчальному процесі педагоги і здобувачі освіти зустрічають певні труднощі, пов'язані передусім з відсутністю необхідної нотної літератури,

навчальних посібників тощо. Зовсім не висвітленими залишаються питання естрадного музичного виконавства, формування виконавської майстерності майбутніх артистів естрадних музичних ансамблів. Наукового обґрунтування потребують питання теоретичної і практичної підготовки музикантів, активізації їх навчально-пізнавальної діяльності, перегляду навчальної програми і кваліфікаційних характеристик.

У музично-педагогічній літературі з проблем естрадного та джазового виконавства розглядались питання формування та функціонування дитячих, шкільних, самодіяльних естрадних вокально-інструментальних ансамблів. Аналіз науково-методичної літератури засвідчив відсутність досліджень з питань естрадно-джазового професійного ансамблевого виконавства: недостатньо висвітлена і розкрита термінологія, що характеризує сучасне естрадне мистецтво; зовсім не висвітлені проблеми підготовки професійних артистів естрадних музичних колективів, формування їхньої виконавської майстерності у закладах освіти.

Поняття «естрадний ансамбль» розглядається нами як естрадний музичний колектив у складі 2-10 музикантів, які займаються вивченням естрадної та джазової музики під керівництвом спеціаліста-педагога, набувають навичок спільного та сольного виконавства.

Естрадно-інструментальні ансамблі виникли в кінці XIX століття в Америці, їх склад формувался поступово, вони виконували музику регтаймів, блюзів.

Вокально-інструментальні ансамблі, або рок-ансамблі, з'явилися у середині 50-х років XX століття у США. Перший етап розвитку жанру пов'язаний із появою рок-н-ролу, який став домінуючим серед інших популярних стилів Америки. Наприкінці 50-х років рок-н-рол поширився у країнах Західної Європи. Другий період пов'язаний із розвитком жанру в Англії (створення у Ліверпулі вокально-інструментального ансамблю «Бітлз»).

З початку 60-х років і до теперішнього часу вокально-інструментальними ансамблями називають колективи, що виконують будь-яку музику естрадного жанру (з різними її модифікаціями) і склад яких обов'язково включає співаків-

інструменталістів, які грають та співають одночасно. Наприкінці XX століття ці колективи стали називати «рок-групами», «рок-гуртами», «шоу-групами».

В сучасних естрадних вокально-інструментальних ансамблях поєднуються інструменти, які не співпадають за своїм загальним діапазоном, силою звучання, його інтенсивністю в різній теситурі.

В естрадному музичному виконавстві з'являлись нові колективи, склади яких змінювались. Так, до групи дерев'яних духових інструментів додався гобой; саксофони стали самостійною групою; туба майже не використовується; окремі ударні інструменти трансформувались у повну ударну установку (малий і великий барабани, альт-том, тенор-том, бас-том, хай-хет, тарілки); з'явилися різноманітні синтезатори у групі клавішних інструментів.

Загальною та обов'язковою умовою для всіх сучасних естрадних музичних колективів (крім ансамблів однорідних інструментів) є наявність ритмічної групи, хоча її функції можуть бути закладені у синтезатор. Повний склад ритм-групи включає такі інструменти: ударні, бас-гітара, ритм-гітара, гітара-соло, клавішні (рояль, орган, синтезатор) та додаткові ударні.

Слід відзначити, що група духових інструментів в естрадних ансамблях доцільна у складі не більше шести інструментів, у вокально-інструментальних – не перевищує чотирьох. Із збільшенням їх кількості звучання ансамблю практично не буде відрізнятися від оркестрового.

Підготовка музикантів естрадних ансамблів – складний процес формування професійних якостей вихованців та розвитку їх естетичної культури. Він поєднує такі види діяльності, як гра на музичному інструменті (індивідуальна та колективна), навчання та виховання.

Технологія колективного творчого виховання в естрадному ансамблі може припускати: створення колективу на основі спільного прагнення до виконавства, на принципах змістовності, колективного планування, організації та аналізу спільної роботи, взаємин, вчинків; організацію діяльності суспільно значимої (концертні виступи), особистісно значимої (репетиційний процес), художньо-інструментованої (ритуали, закони, традиції колективу), одухотвореної щирістю, гумором; особливу позицію керівника як старшого

товариша, готового до співпраці з ансамблістами, що забезпечить взаєморозуміння та взаємодію. Основні умови ефективності колективного виховання – спільність життєво-практичного та виховного спрямування, творчий характер кожного завдання та цілісність окремих етапів організації виконання завдання.

Організація колективного творчого виховання включає такі структурні складові: колективна організаторська діяльність (всі члени колективу залучаються до процесу планування, підготовки, виконання та аналізу навчально-творчої роботи); колективна творчість (спілкування та навчання на основі імпровізації ситуацій); колективна постановка мети (спільне вироблення загальної довгострокової мети та визначення конкретних дій на певний період часу); ситуації-взірці (короткий етап колективного життя, що нагадує майбутню професійну діяльність); емоційне насичення колективного життя (засоби, що збільшують емоційну напругу, збуджують відчуття спільності); спільне спрямування діяльності колективу (розвиток гуманістичного, морального сенсу поряд з формуванням професіоналізму, творчості, відповідальності, діловитості, комунікаційності).

Для того, щоб ідеї колективного виховання впроваджувались у діяльність естрадного ансамблю, у першу чергу, викладач повинен застосовувати певні методи та дії. Специфіка освітнього процесу, окрім технології, включає взаємодію, вплив, співпрацю керівника та ансамблістів. Ці компоненти складають внутрішню педагогічну взаємодію, яку можна визначити як динамічний, багатоплановий процес зміст та форми якого визначаються специфічними завданнями розвитку колективу, навчанням та вихованням, предметом та стилем самої взаємодії.

Таким чином, педагогічна взаємодія потребує співпраці керівника та музикантів шляхом орієнтації їх особистості та поведінці, а також шляхом самопізнання та самореалізації. Сутність педагогічної взаємодії – це взаємовплив суб'єктів цього процесу, що може бути прямим (голос, міміка, лексика, темпоритм рухів, вчинки тощо), опосередкованим (застосування різноманітних засобів оточуючого середовища), навмисним та ненавмисним.

Виконавська індивідуальність кожного окремого виконавця підпорядковується колективній художній меті. Ансамбліста слід навчити чітко усвідомлювати та відчувати свою роль у колективному виконавстві, розкриваючи при цьому власну творчу індивідуальність.

Артисти естрадного ансамблю повинні вільно володіти мистецтвом імпровізації, оскільки саме імпровізація є провідною рисою естрадного та джазового виконавства. Навчання імпровізації розвиває слухо-зоровий, динамічний стереотип (уміння миттєво втілювати результат музичного фантазування у реальних звуках). Художня цінність такої форми музикування залежить від природних даних, технічних навичок виконавця та рівня сформованості його виконавської майстерності. Як свідчить педагогічна практика підготовки артистів естрадних ансамблів, уміння імпровізувати полегшує вивчення нотного матеріалу, розвиває аналітичне мислення.

На сучасному етапі розвитку позашкільної освіти, виховання всебічно гармонійної особистості потребує освіченого, творчого, нетрадиційно мислячого, методично грамотного педагога – позашкільника. Для формування такого педагога треба створити чітку і змістовну методичну роботу із педагогічними кадрами закладу.

Головною метою утворення вокального ансамблю є формування всебічно розвинутої людини, духовно багатой, морально чистої і фізично досконалої.

Вірно організована і продумана робота сприяє підйому загальної культури, а також виховує відчуття колективізму, відповідальності, розвиває художній смак та творчі здібності (музичний слух, чуття ритму, музичну пам'ять, виконавську майстерність).

Утворення такого колективу припускає багатосторонню роботу по вивченню музичної грамоти, розвитку вокальних даних і т.д.

В колектив приймаються всі бажаючі. При прийомі перевіряється музичний слух, голос, відчуття ритму, музична пам'ять. Бажана наявність співочого голосу та володіння яким-небудь музичним інструментом. Специфіка роботи колективу передбачає індивідуальну роботу з кожним учасником.

Проводяться заняття з постановки голосу, майстерності актора, сценічного мовлення, хореографії, з іноземної мови (англійська).

Приміщення для занять повинно бути просторим та звукоізованим, а обладнання відповідати сучасному технічному рівню.

Високі технічні можливості та вимоги, які пред'являються до сучасних залів та концертів, які в них проводяться, роблять необхідним придбання сучасного звукотехнічного обладнання.

У зв'язку з цим протягом багатьох років проводилась робота по оновленню та реконструкції обладнання, яке знаходиться у користуванні ансамблю.

Гуртківців потрібно навчити користуватися обладнанням та регулярно проводити заняття по техніці безпеки.

Колектив повинен мати підготовчі групи, кількість яких залежить від кошторису доходів і видатків навчального закладу на поточний рік. Підготовчі групи повинні працювати безперервно – тобто систематично на постійній основі (як і група вищого рівня), мати окремий навчальний репертуар, який відповідає віку дітей та рівню їх підготовки, високий рівень виконавської майстерності, знову ж таки, відповідно до віку та рівню підготовки. Найбільш вірним є наявність груп трьох рівнів підготовки: початкового, основного та вищого рівня. У групі початкового рівня займаються вихованці 4-5 класів, наповненість групи 10-12 чоловік, у групі основного рівня 6-7 класів, наповненість групи 8-10 чоловік, з відповідним рівнем підготовки. Гуртківці, які виявили найбільші здібності, переводяться до групи вищого рівня. Число дітей у якій не перевищує 6-10 осіб. Група вищого рівня складається з вихованців старших класів та студентів спеціальних навчальних закладів віком до 21 року (індивідуальні освітні програми). Але, якщо рівень підготовки учня, наприклад, 4 класу є високим – такий учень може бути переведеним до групи основного чи вищого рівня і навпаки. Таким чином формується концертна група ансамблю, для участі в якій вихованці відбираються. При цьому кількісний склад дітей практично необмежений.

Основу всього виховного процесу складає знайомство та вивчення необхідного об'єму музичної грамоти, в процесі якого розвиваються музично-

слухові уявлення, музичне мислення та пам'ять. Дуже важливим є також заняття по майстерності актора, сценічному руху, сценічній мові, пластиці.

Навчальна програма, за кою працює колектив передбачає комплексний підхід до побудови і проведення занять, тому надалі називаємо її «комплексною». Вона включає матеріал з різних видів музичного виховання: співу, музичної грамоти (основи нотної грамоти, імпровізація), сценічну етику, виконавську майстерність та хореографію, як одну із форм морально-естетичного виховання та культурного спілкування. Танець у творчості вокального ансамблю має свої, тільки йому властиві особливості. Він відрізняється від інших форм танцю, у нього інша мета і завдання, тісно пов'язані із змістом та специфікою вокального твору. Він не є основною формою сценічного втілення і цілком підпорядкований його словесному вираженню і режисерському тлумаченню ідей і образів.

Зважаючи на соціально-економічні та культурні тенденції розвитку сучасного суспільства, виникає необхідність володіння іноземною мовою, як важливим засобом міжкультурного спілкування. Репертуар колективу налічує багато іншомовних пісень, зокрема, англомовних. Вагоме значення при виконанні пісень іноземною мовою мають не тільки правильна вимова та знання перекладу, але і розуміння тексту та вміння пояснити зміст твору. Таким чином, основною метою вивчення англійської мови у вокальному ансамблі є формування і розвиток комунікативної культури музикантів, навчання практичного володіння нею.

Особливо складною є робота по постановці голосу, бо голосовий апарат дітей шкільного віку знаходяться у стані мутації та постмутації. Керівник повинен навчити вірному співу у всьому його складному комплексі: звукоутворенню, голосоведінню, співочому диханню, дикції. Під час роботи чистотою інтонування потрібно відпрацьовувати польотність, дзвінкість та вібрато голосу.

Вся робота повинна проводитись на основі доступного музичного матеріалу.

Поєднуючи індивідуальну роботу по постановці голосу з вокально-ансамблевою, необхідно добиватися чистоти унісону, вірної вокалізації голосних і чіткого одночасного вимовляння приголосних.

Творчість естрадних вокальних ансамблів відноситься до таких жанрів, основу яких складає видовищність. Саме тому у концертній групі поряд з продовженням роботи по оволодінню голосом, музичною грамотою та ін. особливе місце набуває робота над сценічним образом, режисурою пісень, які виконуються ансамблем.

Сучасний молодіжний вокальний ансамбль виконує різноманітні функції, головна з яких виховання гармонійно розвиненої особистості. Саме тому дуже важливо, щоб вихованці навчилися не тільки співати та грати на інструменті, красиво, грамотно оформлювати свої дії на сцені, але й формувати свою індивідуальність.

Дуже важлива для успішної діяльності ансамблю самостійна робота учасників.

Гуртківців потрібно ознайомлювати з українською та зарубіжною класичною музикою, з історичним розвитком естради, джазу, творчістю різних композиторів та музикантів. Потрібно організовувати регулярні відвідування концертів з подальшим їх обговоренням.

Перевіркою знань, умінь та навичок учасників гурту являються виступи на концертах.

Вірно відібраний репертуар для колективу буде сприяти духовному та технічному росту колективу, а також визначить його творче лице, дозволить вірно вирішувати виховальні задачі.

Важливо проводити роботу з батьками, підтримувати постійний контакт з ними та залучати їх до активної участі у роботі колективу.

Інтерес школярів до естради дозволяє виховувати «важких» дітей, особливо якщо вони безпосередньо зайняті в роботі колективу, а участь у концертах ставить усіх учасників гурту перед необхідністю виховання свідомої дисципліни.

Ще один напрям освітнього процесу в позашкільному навчальному закладі це методична робота, яка спрямована на підвищення професійної компетентності педагогів і, як наслідок, ефективності всього освітнього процесу нашого закладу.

Діяльність методичної допомоги керівникам гуртків в закладі сприяє вдосконаленню освітнього процесу, програмно-методичному оновленню, запровадженню нових форм і методів діяльності, підвищенню майстерності педагогічних працівників тощо. Керівники гуртків, секцій, клубів, творчих об'єднань переймаються питаннями оволодіння передовими технологіями навчання й виховання.

Цінним є орієнтація керівників гуртків на творчість, на пошук нових педагогічних технологій.

Головним у методичній роботі є надання реальної, дієвої допомоги педагогам у процесі розвитку їх майстерності як сплаву професійних знань, навичок і вмінь.

Реалізація у позашкільному закладі комплексу означених вимог приводить до оптимальних результатів, а виконання цих принципів варто розглядати як один з показників ефективності методичної роботи.

У організації методичної роботи у закладі є головні її напрямки, а саме:

- підвищення науково-теоретичного та загальнокультурного рівнів керівників гуртків, їх психолого-педагогічної майстерності;
- формування у педагогів готовності до творчості, самоосвіти та саморозвитку;
- системний характер всієї діяльності з підвищення професійної майстерності на основі діагностичного підходу;
- підвищення актуальності педагогів у створенні авторських програм, методичних розробок та рекомендацій;
- –меншення витрат часу керівників гуртків на підготовку до гурткових занять за рахунок різних методичних технологій;

- оцінювання результатів методичної роботи за кінцевими показниками, які виражаються у підвищенні рівня знань, розвитку та вихованості учасників гурту.

Одним із завдань методичної роботи в закладі є активізація творчих здібностей педагогів. Сьогодення вимагає творчого педагога-позашкільника. Щоб формувати такого педагога важливо знати його побажання, нахили, сильні і слабкі сторони його професійної діяльності.

Саме тому організацію методичної роботи треба здійснювати на діагностичній основі, що дає можливість об'єднати керівників гуртків у так звані «досвідові» об'єднання:

- молоді керівники гуртків, які є основними учасниками школи професійної майстерності;
- керівники гуртків, що мають достатній рівень фахової підготовки і беруть активну участь у семінарах-практикумах;
- досвідчені педагоги, які очолюють творчі об'єднання, мають великий досвід роботи і значні досягнення.

Важливо використовувати нетрадиційні форми методичної роботи, які спрямовані на максимальну активізацію практичної діяльності педагогів. Вони розширюють методичну роботу, роблять її динамічною, активно-творчою. Нарешті, більшість нетрадиційних форм методичної роботи носять інноваційний характер.

Важлива роль у методичній діяльності належить творчим об'єднанням керівників гуртків, створених з метою удосконалення гурткового заняття, пошуку нових педагогічних технологій, забезпечення науково-пошукової роботи педагогів.

Відкриті заняття мають на меті підвищити майстерність усіх керівників гуртків. Основні завдання: втілення в практику роботи всіх педагогів передового педагогічного досвіду і досягнень педагогічної науки, спрямованих на вирішення поставлених перед позашкільним завдань.

Система науково-методичного забезпечення, підвищення кваліфікації педагогів, створення творчого педагогічного колективу передбачає залучення педагогів до інноваційної діяльності

У зв'язку із зазначеним треба спрямовувати методичну роботу на удосконалення освітнього процесу, його програмно-методичному забезпеченню, запровадженню нових форм і методів гурткової діяльності, підвищенню майстерності педагогічних працівників. Головним завданням є задоволення потреби педагогічних працівників (керівників гуртків, секцій, клубів, творчих об'єднань) у оволодінні передовою технологією навчання і виховання, у досягненні нової наукової інформації, які покликані розвивати творчий потенціал сучасного педагога, вдосконалювати його методичну культуру.

Плануючи методичну роботу з педагогічними працівниками треба аналізувати попит і потреби кожного педагога, кожного керівника клубу чи творчого об'єднання вихованців, вихованців, слухачів.

Враховуючи інтерес і досвід роботи керівників гуртків, конкретні умови їх діяльності для підвищення їх кваліфікації у структуру методичної роботи необхідно включати такі форми роботи як школа професійної майстерності, в рамках якої проводиться методичний тиждень керівника гуртка. Програмою тижня передбачається відвідування відкритих занять, оформлення виставки напрацьованих матеріалів, проводиться панорама методичних знахідок та презентація нестандартних занять гуртків. Ця форма сприяє виявленню творчих, ініціативних та талановитих працівників.

В основі роботи педагогічного колективу ЦДЮТ – впровадження у навчально-виховний процес нетрадиційних форм гурткового заняття. Орієнтація на здібну, обдаровану, талановиту особистість вимагає якісно нових концепційних засад навчання і виховання. Саме тому таким важливим є розробка методичних рекомендацій для педагогів, які повинні постійно працювати над оновленням змісту навчання з урахуванням сучасних досягнень науки, культури, економіки тощо. Адже навчально-виховний процес у гуртках, клубах повинен будуватися на основі науково - обґрунтованого вибору

педагогами форм, методів та засобів навчання і виховання, вміння використовувати поряд з традиційними методами і формами нетрадиційні форми проведення занять.

Серед нетрадиційних форм проведення занять особливе місце займають інтегровані заняття та виховні заходи, яку стимулюють різноманітні форми творчої співпраці учасників гурту.

Саме тому треба розглядати інноваційні технології методичної роботи з педкадрами як стимулюючий процес, що характеризується прагненням педагога репрезентувати власне розуміння цілей навчання і виховання. Самих теоретичних знань не досить. Важливо, щоб кожен педагог оволодів вміннями і навичками, наприклад, тренінговими методиками, вмів застосувати їх у своїй практичній діяльності. З цією метою більшість методичних заходів організовую і проводжу в нетрадиційних формах.

Основними напрямками методичної діяльності є:

- організація методичної роботи, направленої на підвищення рівня науково-методичної підготовки;
- видання інформаційних матеріалів на допомогу педпрацівникам;
- діяльність творчої групи по виробленню моделі побудови гурткового заняття, його розділів, нетрадиційних форм проведення;
- забезпечення методичного керівництва та консультування педкадрів;
- створення банку інформації;
- творче використання та комбінування відомих форм та методів педагогічної діяльності.

Важливе місце у діяльності методиста з гурткової роботи займає робота з молодими педагогами, адже переступаючи поріг позашкільного закладу, молодий педагог сподівається реалізуватися як фахівець. Чи підготовлений він до роботи з гуртківцями? Як зорієнтуватися? Що робити для вдосконалення освітнього процесу? Врешті-решт, у кого про що запитати? Молодий педагог відчуває протиріччя між зростаючими вимогами до професійної майстерності педагогів та недостатнім рівнем власної кваліфікації. Саме тому педагог-

початківцеві потребує особливої уваги з боку адміністрації, педагогічного колективу, методичної служби.

Робота з молодими педагогами починається вже під час їхньої першої зустрічі з адміністрацією закладу. Під час цієї зустрічі педагоги-початківці в бесіді з директором та його заступником мають отримати інформацію про заклад, традиції колективу, Статут та Правила внутрішнього розпорядку. У бесіді з молодими керівниками гуртків необхідно намагатися з'ясувати їхні нахили, бажання, інтереси, дізнатися вже з першої бесіди, якої допомоги потребує кожен з них, як найраціональніше використати їхні можливості. Спільно із педагогами –початківцями розробляємо графік проведення індивідуальних методичних консультацій з тих питань, вирішення яких потрібно здійснити в першу чергу - це і оформлення навчальної та гурткової документації, пошук цікавих форм гурткової роботи з дітьми, збереження контингенту учасників гурту, інноваційні форми проведення гурткових занять, самоосвіта молодих педагогів, тощо.

Впровадження авторської методики повинно проводитись на основі педагогічної взаємодії, співпраці у процесі поєднання емоційних, інтелектуальних, вольових та технічно-виконавських можливостей партнерів, способів взаємообміну інформацією, організації середовища, що сприяє самовдосконаленню педагогів та учасників гурту.

Висновки

Удосконалення методичної майстерності педагогів, які працюють з дитячими естрадними колективами, є запорукою формування творчої, духовно багатой та соціально активної особистості. Сучасна педагогічна діяльність вимагає не лише професійної компетентності, а й здатності до постійного саморозвитку, інноваційного мислення та партнерської взаємодії з вихованцями. Саме поєднання методичної грамотності, творчого підходу й любові до мистецтва створює умови для розвитку таланту та формування високої культури естрадного виконавства серед молоді.